

УДК 378.016:81'243

В.І. Владимірова

Полтавський державний медичний університет, м. Полтава, Україна

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ ІНОЗЕМНИМ ЗДОБУВАЧАМ ОСВІТИ

Стаття присвячена аналізу актуальних проблем викладання іноземної мови за професійним спрямуванням іноземним здобувачам освіти, специфіці комунікативної взаємодії в системі «лікар-пацієнт» в умовах терапевтичного процесу. Визначено та теоретично обґрунтовано переважаючу роль комунікативної компетентності у системі забезпечення ефективної професійної діяльності лікаря.

Ключові слова: здобувачі освіти, комунікативна компетентність, професійне мовлення, комунікативний принцип, професійно важливі якості лікаря, комунікативна установка, навички і вміння.

The article is devoted to the analysis of current problems of teaching a foreign language in the professional direction of foreign students, specifically communicative interaction in the system "doctor-patient" in the therapeutic process. The predominant role of communicative competence in the system of ensuring effective professional activity of a doctor is determined and theoretically substantiated.

Key words: students, communicative competence, professional speech, communicative principle, professionally important qualities of a doctor, communicative attitude, skills and abilities.

Перед викладачами іноземної мови за професійним спрямуванням стоїть низка найважливіших завдань, одним з яких є формування у здобувачів медичної освіти навичок професійного мовлення, що дозволяють підготувати їх до навчальної клінічної практики і до усного спілкування з хворим. У зв'язку з цим переглядаються цілі і завдання викладання іноземної мови за професійним спрямуванням. Згідно з комунікативним принципом, вони

визначаються відповідно до «соціального замовлення», яке обумовлено робочими програмами, календарно-тематичними планами теоретичних і практичних кафедр вишу, а також результатами соціологічних опитувань викладачів і здобувачів освіти.

Мета даної роботи - визначити проблеми викладання іноземної мови за професійним спрямуванням, української мови як іноземної в групах з англійською мовою навчання, а також описати комунікативні потреби цього контингенту здобувачів освіти в умовах навчально - професійної комунікації.

З урахуванням цілей навчання, які при комунікативній спрямованості задаються: «а) через списки комунікативних інтенцій, б) списки завдань спілкування» [1, с. 56], проводиться відбір і раціональна організація навчального матеріалу. Викладачі кафедри українознавства та гуманітарної підготовки спробували визначити коло ситуацій спілкування іноземних здобувачів освіти, які навчаються англійською мовою. В цьому випадку з'ясувалося, що українська (поряд із англійською) мовою є затребуваним при слуханні лекцій і практичних занять на III-VI курсах. Здобувач освіти повинен вміти взяти участь в мовному спілкуванні на заняттях з хірургії, внутрішніх і нервових хвороб, а також у професійному спілкуванні; повинен вміти звернутися з проханням або пропозицією до молодшого медичного персоналу, медсестри або хворого; вміти запитати інформацію про скарги, дати відповідні рекомендації. Необхідна ця мова і в соціально-побутовій сфері. Здобувачі освіти повинні вміти дотримуватися норм мовного етикету; вміти орієнтуватися в місті (користуватися міським транспортом, з'ясовувати адреси та місцезнаходження різних об'єктів); вміти запитати інформацію про друковані видання в бібліотеці; справлятися з простими ситуаціями в сфері обслуговування (вступати в контакт з продавцями, оплачувати покупки); вміти записатися на прийом до лікаря і розповісти про своє самопочуття і т.д.

Спілкування в умовах офіційно-ділової сфери (візовому відділі, деканаті) в основному здійснюється англійською мовою. Отже, «завдання навчального курсу «іноземна мова» полягає в тому, щоб сформувати у

іноземного здобувача освіти комунікативну компетенцію, що дозволяє адекватно спілкуватися в комунікативних ситуаціях актуальних для нього сфер діяльності: соціально-побутової - у період «вживання» і адаптації та навчально-професійної - в період формування професійної компетенції» [2, с. 348].

Якщо говорити про професійні компетенції іноземних здобувачів освіти з англійською мовою навчання, то слід зазначити той факт, що, за оцінками викладачів-клініцистів, найбільшу складність для досліджуваного контингенту викликає спілкування з хворими. Тому важливу роль в навчанні іноземних здобувачів освіти професійному мовленню відіграє співпраця викладачів іноземної для них мови з кафедрою внутрішніх хвороб, наприклад.

На кафедрі внутрішніх хвороб розроблено календарно-тематичний план дисципліни, що вивчається, і вимоги, які висувають викладачі до іноземних здобувачів освіти. В курсі дисципліни «Пропедевтика внутрішніх хвороб» іноземці клініординатори вивчають захворювання різних органів і систем (дихальної, серцево-судинної, травної, видільної, сечостатевої та ін.). Професорсько-викладацький склад кафедри вимагає від англومовних здобувачів освіти умінь володіння українською мовою при опитуванні хворого, при здійсненні пальпації і аускультації, а також при постановці діагнозу і запису отриманих даних в історію хвороби.

«Найбільш важливою для здобувачів освіти є комунікативна ситуація «первинний огляд хворого, постановка діагнозу», так як саме в процесі мовної взаємодії «лікар - пацієнт» в зазначеній ситуації спілкування закладається фундамент відносин лікаря з хворим, створюється необхідна довірча атмосфера, яка багато в чому визначає успішність діагностики, з одного боку, і результативність лікування - з іншого» [5, с.100].

Після обговорення календарно-тематичного плану з провідними викладачами кафедри визначаються комунікативні потреби здобувачів освіти англومовної форми навчання. У сфері професійного спілкування іноземні

здобувачі освіти повинні вміти запитати у пацієнта наступну інформацію: про паспортні дані; про скарги; про причини звернення до лікаря; про характер, локалізацію та іррадіацію болю; про характер симптомів справжнього захворювання; причини і час захворювання; залежність характеру болю від фізіологічної функції; залежність болю від характеру трудової діяльності; залежність стану здоров'я від побутових умов; а також результати лабораторних досліджень.

У зв'язку з цим актуальним завданням для викладачів кафедри українознавства та гуманітарної підготовки є формування навичок ведення діалогу, з метою виявлення скарг хворого і записи їх в історію хвороби. Тобто викладачам необхідно навчити студентів: 1) ставити запитання про місце виникнення і іррадіації болю; про характер болю; про умови появи болю; про температуру; про кашлі; про мокроті; про задишку, а також про характер інших симптомів; 2) розуміти відповіді хворого; 3) супроводжувати огляд і аускультацію хворого відповідними командами; 4) записувати отриману інформацію в історію хвороби.

Успішному формуванню перерахованих вище навичок і умінь сприяє певна система вправ. Наприклад, Д.І. Ізаренков, І.В. Рахманов, В.Л. Скалкін вважають, що всі вправи «розмежовуються на три класи в залежності від того, на вирішення яких завдань в плані формування мовних навичок вони спрямовані» [6, с.101]. Перший клас складають тренувальні вправи некоммуникативного плану, які «служать для того, щоб засвоїти матеріал мови і підготуватися до використання його в мові. Вправи другого класу призначені для засвоєння мовного матеріалу, але мають певну мовної спрямованістю. Третій клас складають мовні вправи, які навчають виражати свої думки і розуміти думки інших людей на іноземній мові; забезпечують практику в конкретному виді і формі комунікації» [6, с. 101-102].

Використовувана нами система вправ для студентів англomовного контингенту співвідносна з типологією вправ, запропонованої вищеназваними методистами. Ми також вважаємо за доцільне розділити

вправи на 3 етапи. Перший етап - вправи, спрямовані на оволодіння засобами побудови професійного діалогу. Адаптовані матеріали лекцій і практичних занять кафедри внутрішніх хвороб нами були представлені у вигляді набору готових висловлювань (схем), необхідних для реалізації інтенцій професійного спілкування.

Розташування матеріалу таким чином допоможе студентам не тільки краще орієнтуватися в ньому, а й використовувати у майбутньому як розмовник. Другий етап передбачає реалізацію на практиці знань, отриманих в результаті роботи над вправами першого етапу. На другому етапі здобувачі освіти вчаться реагувати на різного роду усні і письмові тексти, а також самостійно породжувати висловлювання. Закріплення нового матеріалу відбувається при використанні діалогів лікаря з хворим. Основною метою вправ третього етапу є вироблення у іноземних здобувачів освіти умінь реалізувати на практиці основні інтенції реальної комунікації лікар - пацієнт в ситуації «огляд пацієнта, постановка діагнозу». Вправи третього етапу рекомендується вважати ігровими.

Колективом кафедри українознавства та гуманітарної підготовки розроблені навчальні посібники для іноземних здобувачів освіти вищих медичних навчальних закладів [3, 4, 7]. Дуже актуальним є навчальний посібник «Читаємо українською» для іноземних здобувачів освіти 1-2 курсів, що навчаються англійською мовою, який містить тексти і діалоги, що вирізняються стилістичним розмаїттям, невеликим обсягом, доступністю і чіткістю будови, цікавим змістом і належним лексико-граматичним оформленням [7]. Ці посібники допоможуть іноземним здобувачам освіти підготуватися до реальної комунікації - монологічного та діалогічного висловлювань, ведення монологу і діалогу по заданій темі, спілкуванню з пацієнтами і розраховані на вивчення лексики наукового стилю мови і призначені для засвоєння і закріплення мінімуму загальнонаукової і досить широкого кола спеціальної лексики.

Відзначимо на закінчення, що описані в статті інтенції задають програми спілкування, програми мовних висловлювань, що становлять професійний діалог «лікар - пацієнт» і служать фактором інтелектуального розвитку особистості здобувача освіти.

Список літератури:

1. Арутюнов А.Р., Костина И.С. Коммуникативная методика русского языка как иностранного и иностранных языков (конспекты лекций). – М., 1992. – С. 56.
2. Борзенко С.Г. Типология упражнений по обучению профессиональному медицинскому диалогу «врач-пациент» // Обучение профессиональному общению на русском языке иностранных студентов медицинского вуза. – Львов, 1985. – С. 95-110.
3. Владимирова В. И. Стоматология : учеб. пособ. по изучающему чтению текстов стоматологического профиля для иностранных студентов стоматологических факультетов высших медицинских учебных заведений IV уровня аккредитации / В. И. Владимирова, В. Г. Юфименко. – Полтава : АСМИ, 2013. – 318 с.
4. Дегтярёва К. В. Профессиональное общение: врач – пациент : учеб. пособ. по русскому языку как иностранному для студентов-иностранцев высших учебных заведений III–IV уровня аккредитации, обучающихся по специальности 222 «Медицина» / К. В. Дегтярёва, В. И. Владимирова; под ред. Т. А. Лещенко. – Полтава : Укрпромторгсервис, 2018. – 82 с.
5. Журомская Л.И. Актуальные проблемы преподавания русского языка как иностранного в группах с английским языком обучения // Культура народов Причерноморья. – Симферополь. – 2003. – №37. – С. 348.
6. Изаренков Д.И. Обучение диалогической речи.- М.: Русский язык, 1981. – С.101-102.
7. Лещенко Т. О. Читаємо українською : навч. посіб. для іноземних студентів 1-2 курсів (соціокультурний аспект). II частина / Т. О. Лещенко, О. М. Шевченко, Г. М. Козуб. – Полтава : ФОП Гаража М.Ф., 2019. – 148 с.